

INFORMATORIUM

JAZYK, LITERATURA A NÁRODNÍ PROSTŘEDÍ

Тамара А. Милютинна: *Национально ориентированный текст (чешский перевод повестей Валентина Распутина)*. Uniwersytet Opolski, Studia I Monografie Nr. 380, Opole 2006.

V podstatě ze dvou novel Valentina Rasputina, a to *Poslední lhůta* (*Последний срок*) a *Loučení* (*Прощание с Матерой*) vychází analýza badatelky z Opolské univerzity, která zkoumá reflexi jazyka a stylu českého překladu Dagmar Šlampové z let 1974 a 1980. Badatelka vychází především z modelu literárního díla, jak se objevuje u představitele sovětské tzv. vesnické prózy 60.–80. let 20. století. Je známo, že Rasputin staví svou prózu často à la thèse. V novele *Loučení s Maťorou* (česky jen *Loučení*) jde podle autorky o parabolickou strukturu, tedy model podobenství, přičemž jde také o dílo, v němž je silně zdůrazněna národní artikulace jazyka. Nevím, zdali bych nazval tuto monografii tak, že v titulu použiji slovo „национальный“; spíše jde o podobu jazyka a jím reflektovaných skutečností z národního či lidového života, ale to není na literatuře nic neobvyklého. Nicméně ve vesnické próze je акцен-

tování venkovanství a lidových kořenů součástí axiologické sítě – a to je snad jediný důvod. Nejpodstatnější však je patrně to, že reflektované reálie, svět tradiční, ale rozpadající se ruské vesnice jsou vyjádřeny jazykem, jehož stavba, vnitřní struktura je taková, jaká se utvářela po staletí v procesu překonávání diglosie, i když na to mohou být i jiné názory. To musí činit překladatelce užívající češtiny značné potíže. Pojem „národně orientovaný text“ pokládám tedy v tomto smyslu za poněkud hyperbolický.

Monografie T. Miljutinové je výzkumem na hranici lingvistiky, etnolingvistiky, srovnávacího jazykozpytu a tzv. historické gramatiky, stylistiky a poetiky jako součástí literární teorie a literární vědy. Práce, v níž bohatě odkazuje také na českou rusistiku a lingvistiku, se skládá ze tří kapitol. V první vychází z pojetí modelu literárního díla a člověka v něm a analyzuje toto

budování literární stavby na příkladu Rasputinovy novely Loučení (s Matěrou). V druhé kapitole zkoumá tzv. „obraz jazyka“, česky bych spíše řekl „podobu“, „tvář jazyka“, nebo event. zobrazení jazyka. Zejména si autorka všímá překladu dialektu do češtiny. Jde na základě jedné české lingvistické a translátologické diskuse spíše o užívání dialektismů než systémově celého dialektu na pozadí obecné češtiny. Používání dialektu se v českém prostředí neosvědčilo, protože dialekt i dialektismy jsou zde po léta spíše prostředkem vzbuzování humoru nebo utváření humorových, „snižujících“ situací. Jako příklad uvádím – o to se ostatně mohla analogicky opřít i Miljutinová – prvorepublikový překlad tehdy v celém světě zakazovaného, takřka pornografického (tehdy) románu D. H. Lawrence Milenec lady Chatterleyové z pera Staši Jílovské. Jazykovým poradcem byl básník Vilém Závada, neboť řeč proslulého mi-

lence a hajného měla být řečí ostravského regionu jakoby odpovídající tehdejší Black Country. Už tehdy to nebyl pokus úspěšný. Problém, který tu autorka řeší, je také překlad staroslověnských lexikálních vrstev. Třetí kapitola pojednává o diachronii, etymologii slov a jejich poetice a českých ekvivalentech.

Myslím, že kniha Tamary Miljutinové je zdařilá a potřebná již svou interdisciplinarností, systematickým spojováním literární vědy, poetiky a jazykovědy v jejím synchronním i diachronním pojetí, translátologie apod. Ukazuje současně na nezbytí obnovy funkční diachronie – bez ní nejsme schopni řešit ani synchronní pojetí recepce literárního díla, jeho kódové transformace do jiného přirozeného jazyka a praktického překladu, který by obohatil poetiku cílového jazyka krásné literatury.

Ivo Pospíšil